

FÖRSVARSKOTTETS BETÄNKANDE 1/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av värnpliktslagen och 2 och 4 § i la- gen om frivillig militärtjänst för kvinnor

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 3 juni 2009 en proposition med förslag till lagar om ändring av värnpliktslagen och 2 och 4 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (RP 79/2009 rd) till försvarsutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtande (GrUU 38/2009 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Timo Turkki, försvarsministeriet
- assessor Hanna Nordström, Huvudstaben
- ordförande Kalle Meriö, Beväringförbundet rf.

Dessutom har skriftliga utlåtanden lämnats av

- Finlands Kommunförbund
- Finlands Läkarförbund.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor ska ändras.

Bestämmelserna om överlåtelse av uppgifter preciseras så att de aktörer inom hälso- och sjukvården som står för hälsokontrollen av de värnpliktiga ska kunna få uppgifter om de värnpliktiga direkt av andra aktörer inom hälso- och sjukvården. Dessutom ska lagen få bestämmelser om rätt att få och överlåta uppgifter om körkort och körtilstånd mellan värnpliktsregistret och fordonstrafikregistret.

Regeringen föreslår en sådan ändring i värnpliktslagen att de som är medborgare i två stater inte längre ska kunna åberopa grunden för befrielse från värnplikt när de har inlett beväringstjänsten.

En resa från utlandet i samband med inledandet av tjänstgöringen ska inte ersättas utan särskilt vägande skäl, om den har inletts tidigare än fyra veckor innan tjänstgöringen börjar eller om den görs senare än fyra veckor efter hemförlovningsdagen.

Bestämmelserna om förfarandet för rättelseyrkande preciseras i fråga om det beslut som förfarandet gäller och den behandlande myndigheten. Dessutom föreslås bestämmelser om hur rättelseyrkandet påverkar verkställandet.

Bestämmelserna om ändringssökande preciseras så att även beslut av ett truppförband ska överklagas hos centralnämnden för uppstånds-ärenden.

Regeringen föreslår en motsvarande ändring gällande överklagande i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Den nya värnpliktslagen (1438/2007) trädde i kraft den 1 januari 2008. Översynen förbereddes noggrant och lagen lär fungera bra. Uppföljningen har avslöjat vissa ändringsbehov och dessa ändringar avses nu bli gjorda genom den aktuella propositionen.

Sammantaget sett anser utskottet propositionen vara behövlig och ändamålsenlig. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Propositionens bestämmelser om ändringsökande

Formuleringen i 109 och 110 § i värnpliktslagen uppges ha förorsakat tolkningssvårigheter. Det har hänt att samma överklagandeärende varit pågående i en regionalbyrå, centralnämnden för uppbandsärenden och en förvaltningsdomstol.

I samband med reformen av värnpliktslagen introducerades ett nytt förfarande, rättelseyrkande, som föregår besvärshandlingen. Överklagandeinstans i värnpliktsärenden är centralnämnden för uppbandsärenden. Nämndens beslut är slutligt. Tanken var att beslut i värnpliktsärenden inte ska överklagas hos en förvaltningsdomstol. Trots det har ändring sökts även i värnpliktsärenden hos förvaltningsdomstolar. Orsaken till detta är att värnpliktslagens bestämmelse om ändringssökande är ofullständig när det gäller beslut som fattas av trupperband. I förteckningen i 110 § över myndigheter vars beslut får överklagas genom besvär hos centralnämnden för uppbandsärenden nämns inte trupperband.

Det är viktigt att överklagandeförfarandet tydliggörs på föreslaget sätt och att besvärsproceduren blir enhetlig, menar utskottet. Ett överskådligt förfarande behövs inte minst med tanke på de värnpliktigas rättssäkerhet.

Rätten att få hälsouppgifter av myndigheter, sammanslutningar och privatpersoner

Ett annat viktigt ändringsförslag i lagförslag 1 gäller tillägg av ett nytt 3 mom. till 96 §. I motiven påpekas det att de nu gällande bestämmelserna inte medger att den läkare som utför hälsokontrollen före uppbandet direkt konsulterar sina kolleger.

Den föreslagna bestämmelsen uppges förbättra informationsgången och minska risken att begå fel när de yrkesutbildade inom hälso- och sjukvården kan diskutera med varandra. Bestämmelsen tillåter också att den civila hälso- och sjukvården på eget initiativ ger ut hälsouppgifter som påverkar tjänstedugligheten till militära myndigheter utan att dessa begärt dem.

Enligt sakkunniga som utskottet hört är förslaget såtillvida korrekt att det inte förpliktar till att lämna ut uppgifter. Men den saknar de grunder som läkaren bör utgå från i sin prövning av om uppgifter kan lämnas ut eller inte. När det handlar om känsliga uppgifter måste uppgiftslämnaren alltid överväga om uppgifterna faktiskt är behövliga och nödvändiga för uppgiftstagen.

Enligt information till utskottet utfärdade social- och hälsovårdsministeriet den 1 juni 2009 anvisningar för instanser som utför mentalvårdsarbete om utlämning av psykiatriska hälsouppgifter om värnpliktiga i uppbandsåldern till försvarsmakten. Syftet med anvisningarna är att göra det lättare att tillämpa lagen och åstadkomma ett enhetligt förfarande för uppgiftslämnning. Genom att göra utlämnandet av uppgifter om den mentala hälsan till försvarsmakten smidigare har man velat förbättra säkerheten och bedömningen av tjänstedugligheten men också få ner antalet personer som avbryter sin värnplikt. Ministeriet har berett anvisningarna i samverkan med Huvudstaben och försvarsministeriet.

Utskottet understryker att man alltid innan man lämnar ut känsliga hälsouppgifter nog måste överväga om de är behövliga och nödvändiga för mottagaren. Vilken information som är relevant för försvaret framgår av de allmänna råd för hälsokontroll som Huvudstaben utfärdade den 20 november 2008. Man har försökt förbättra de ovan nämnda anvisningarnas genomslag och enhetliga tillämpning genom allmänna råd från social- och hälsovårdssministeriet.

Även grundlagsutskottet analyserar i sitt utlåtande 96 § 3 mom. i lagförslag 1. Utskottet framhåller att den föreslagna typen av flexibel informationsutväxling förbättrar möjligheterna att uppdaga fall där en värnpliktig kan vara en säkerhetsrisk för sig själv och andra. Bestämmelserna utvidgar inte personkretsen med rätt att få tillgång till datainnehållet eller informationen. Problemet ligger i att rätten att lämna ut uppgifter inte begränsas till uppgifter som är nödvändiga för den värnpliktiges tjänsteduglighet eller för att ordna tjänstgöringen. Enligt grundlagsutskottet måste bestämmelsen preciseras för att lagen ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av värnpliktslagen

96 § Rätt att få uppgifter av en myndighet, en sammanslutning och en privatperson. Enligt grundlagsutskottet behöver 3 mom. ses över så

att rätten att lämna uppgifter endast gäller uppgifter som är nödvändiga för användningsändamålet. Försvarsutskottet föreslår att passusen "om uppgiften är av betydelse" ersätts med "om uppgiften är nödvändig". Samtidigt föreslår utskottet att hela paragrafen ges en ny tydligare skrivning i enlighet med grundlagsutskottets önskemål.

Övergångsbestämmelsen. Om de föreslagna 109 och 110 § godkänns betyder det att centralnämnden för uppbådsärenden övertar rollen som överklagandeinstans för rättelseyrkanden av förvaltningsdomstolarna. Därför måste lagförslaget kompletteras med en övergångsbestämmelse om överklagandeärenden. Utskottet föreslår följaktligen en övergångsbestämmelse om detta.

2. Lag om ändring av 2 och 4 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor

När det gäller överklaganderätt ingår i 4 § en hänvisning till 109 och 110 § i lagförslag 1. Utskottet föreslår en motsvarande övergångsbestämmelse som i lagförslag 1.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 1 och 2 med ändringar (Utskottets ändringsförslag).

*Utskottets ändringsförslag***1.****Lag****om ändring av värnpliktslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i värnpliktslagen av den 28 december 2007 (1438/2007) 33, 60 och 77 §, 96 § 1 mom. 13 punkten, 97 § 1 mom. 13 punkten, 103, 109—111, 113, 125 och 126 §, samt fogas till 96 § 1 mom. en ny 14 punkt och till paragrafen ett nytt 3 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom., till 97 § 1 mom., sådant det lyder i lag 306/2009, en ny 14 punkt som följer:

33, 60 och 77 §
(Som i RP)

96 §

Rätt att få uppgifter av en myndighet, en sammanlutning och en privatperson

(1 mom. som i RP)

Yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården som granskar värnpliktigas hälsotillstånd vid hälsokontroller före uppbådet, vid uppbådet och under tjänstgöringstiden har rätt att trots sekretessbestämmelserna på begäran få uppgifter om en värnpliktigs hälsotillstånd av sådana tillhandahållare av hälso- och sjukvårdstjänster, yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och instanser som utför mentalvårdsarbete som avses i 1 mom. 2 och 3 punkten, om uppgifterna är nödvändiga för bedömning av den värnpliktiges tjänsteduglighet eller för att ordna tjänstgöringen. De tillhandahållare av hälso- och sjukvårdstjänster, yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och instanser som utför mentalvårdsarbete som avses i 1 mom. 2 och 3 punkten får också trots sekretessbestämmelserna lämna uppgifterna på eget initiativ.

hållare av hälso- och sjukvårdstjänster, yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och instanser som utför mentalvårdsarbete som avses i 1 mom. 2 och 3 punkten får också trots sekretessbestämmelserna lämna uppgifterna på eget initiativ.

97, 103, 109—111, 113, 125 och 126 §
(Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen

(Som i RP)

Övergångsbestämmelsen

Denna lag tillämpas inte på besvär eller rättelseyrkanden som har anförts eller anförts över beslut som meddelats före denna lags ikraftträdande.

2.

Lag

om ändring av 2 och 4 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 17 februari 1995 om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995) 2 och 4 §
som följer:

2 och 4 §
(Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

Övergångsbestämmelsen

Denna lag tillämpas inte på besvär eller rättelseyrkanden som har anförts eller anføres över beslut som meddelats före denna lags ikraftträdande.

Helsingfors den 4 februari 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Korkea-*o*ja /cent
vordf. Olli Nepponen /saml
medl. Thomas Blomqvist /sv
Pekka Haavisto /gröna
Juha Hakola /saml
Hanna-Leena Hemming /saml
Reijo Kallio /sd

Saara Karhu /sd
Inkeri Kerola /cent
Reijo Laitinen /sd
Lauri Oinonen /cent
Reijo Paa-*j*anen /saml
Sari Palm /kd
Eero Reijonen /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.